

№556

Українських Соціалістів-Револуціонерів.

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

М. Лозинський

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНУСТАЗІЇ КОЧАН
ЗДА

Українська Галичина — окремий коронний край!

В. І. М. П. УН

XVIII. С. 125

Друк і наклад партійної друкарні.
1915.

Від редакції.

Незабаром в нашім видавництві появить ся книжка М. Ловинського під заголовком „Утворенє українського коронного краю в Австрії“, яка виходить рівночасно також в німецькїм виданю. В сїй книжцї буде розглянений і угрунтований основний політичний постулат нашого народу в Австрії — про здобутє правно-державної національної самостійности через вилученє української частини Галичини в окрему, автономну провінцію австрійської держави.

Тепер видаємо тут окремою брошурою вступний і кінцевий розділ, які творять з себе заокруглену цілість.

За редакцію
Микола Залізняк.

Українська Галичина — окремий коронний край!

Справа, про яку отсе пишемо, зовсім не нова. Утворення українського коронного краю в Австрії через поділ Галичини на її складові національні частини, українську й польську, являєть ся від початку австрійської конституційної історії головним домаганням українського народу в Австрії.

Се домагання, в 1847—1850 рр. близьке здійснення, хоч опісля усунене з ряду актуальних політичних питань, найліпше доказало свою живучість тим, що все глибше і глибше вкорінювало ся в свідомість українського народу, так що тепер всі українські партії й цілий нарід уважають його здійснення одиноким правильною розв'язкою українського питання в Австрії.

Правильність цього українського становища доказує також та обставина, що наслідки несповнення того українського домагання давали ся що-раз більше відчувати — в формі що-раз острійшої польської української боротьби — в області не тільки внутрішньої, але й заграничної політики австрійської держави.

З тої причини правильна розв'язка українського питання була вже перед війною не тільки життєвою потребою українського народу, але також державною konieczністю для Австрії.

Теперішня-ж хвиля вимагає такої розв'язки просто з непереможною силою. В міру того, як

союзні армії Австро-Угорщини й Німеччини увільняють Галичину від Росії, — стає перед Австрією питання нової організації краю, а саме, чи задержати старі організаційні основи, чи утворити нові.

Що Галичина, той політичний новотвір, покликаний до життя конституційними реформами 1860-их років з метою утворити з українських і польських земель, набутих Австрією при поділах Польщі на основі різних історично-правних титулів, політичну одиницю під польським пануванням, все більше й більше виказував свою неадекватність, — се факт, якого не міг не признавати ніякий поважний політик. Але витягнути з того консеквенції і приступити до перебудови політичної будівлі, яка показала ся неадекватною, — се була в австрійських відносинах, особливо при політичній силі Поляків у державі, занадто важка задача. І тому старали ся зарадити латаниною в формі польсько-української угоди.

Одначе тепер, коли стару будівлю зруйнувала війна, було би злочасною помилкою приступати до її відбудови, — замість поставити нову будівлю, яка відповідала би історичним традиціям і тенденціям історичного розвитку, об'єктивним відносинам і бажанням українського народу, як також інтересам держави.

Коли на основі дотеперішньої історії Галичини будемо розглядати питання нової організації краю після відзискання його від Росії, о побачимо, що

відбудовувати його як одноцільну провінцію значило би непоправно повторяти старі помилки, які так діймаюче дали ся відчуті як у внутрішній так і в заграничній політиці.

Що-до внутрішньої політики треба ствердити ось-що:

Коронний край Галичину утворено через злуку двох областей, які не тільки різняться ся від себе історією й національним складом, але цілі століття просто вороже стояли супроти себе.

Таким чином не узглядено рівномірно їх історично-національних окремішностей і не утворено вільного простору для їх національного розвитку, що належить до житєвих умов держави національностей, якою являється Австрія, тільки віддано український нарід під польське панування, яке — думав він — з хвилиєю упадку Польщі раз на все скінчило ся і від якого Австрія його визволила.

Так повстав „Коронний край“ як конституційно-правне поняття й адміністраційна область, але не край, як реальна одиниця з витвореними її окремішністю спільними інтересами.

Так утворений край став виключно місцем боротьби, де стояли супроти себе гнобителі й поневолені, яких боротьба, ведена з одного боку за панування, з другого за визволення, стаючи щораз острійша, не тільки основно зменшала розвиткову здібність країни, але щораз більше некорисно відбивала ся й на загальнім розвитку держави.

З області заграничної політики входили в гру при утворенню коронного краю Галичини отєї моменти :

Міродатні круги виходили з заложення, що Українці прихильні, а Поляки ворожі до Росії, і то не тільки в даний момент, але з історичної конечности мусять такими остати і в дальшій своїм розвитку. Отже віддали Українців під панування Поляків, в тім переконанню, що так найліпше запевнить ся сторожу пограничної країни держави перед Росією.

З переоцінки сих моментів виходить :

Заложення що-до Українців було в своїй сути основно невірне й полягало тільки на незнанню історії, наслідком чого польська клеветницька акція в сїм напрямі так легко могла знайти віру. Історія навпаки виказує між Україною й Росією противенства, які доси являють ся непримиримими, з чого виходить, що власне підпирання українського національного розвитку є найуспішнішим охоронним способом проти російської небезпеки.

З другого боку новіша історія показує, що противенства між Польщею й Росією дадуть ся усунути. Доказ сього бачимо в модернім польським русофільстві, яке не тільки опанувало польську політичну думку в Росії, але приєднало собі також значну часть польського громадянства в Галичині, передовсім в українській части краю, яку Поляки мали власне охороняти перед русофільством.

В кінці що-до ролі Поляків як охорони Галичини перед русофільством серед українського народу треба ствердити:

Здавлення національного розвитку українського народу, яке лежало в польських інтересі, було власне одною з головних причин русофільства серед українського народу, бо безвиглядність встояти проти Поляків як окрема національність творила найліпший ґрунт для розвитку русофільства. Істнування русофільства серед українського народу лежало в інтересі польського панування в Галичині, бо се уможлилювало Полякам приміювати супроти Українців політичну методу „*divide et impera*“ й ослабляти їх політичну силу. Коли-ж серед польського громадянства почало промощувати собі шлях модерне польське русофільство, підпиранне русофільства серед українського народу в Галичині стало потребою загальнопольської політики.

З огляду на будучність треба ще взяти під увагу отсі моменти:

Для внутрішньої політики — що даліше спільне життя Поляків і українців в однім короннім краю, після того замаху на український нарід, який виконали в початком війни Поляки, оклеветуючи його в русофільстві, просто виключене і перемінило ся би в боротьбу з характером взаїмного винищування;

для заграничної політики — що приверненне польського панування на українській землі, після того, як український нарід звязав

з війською надією при помочи Австрії наблизити ся до свого національного ідеалу й на українській території, яка після війни опинить ся в сфері австрійського володіння, утворити правно-державну організацію вільного українського життя, було-б не тільки об'єктивно шкідливе для українського національного розвитку, який тільки один може з одного боку органічно перемогти русофільство серед українського народу в Австрії, з другого-ж боку паралізувати противавстрійську пропаганду серед українського народу в Росії, але й суб'єктивно витворило би настрої, корисний як для русофільства серед українського народу в Австрії, так і для противавстрійської пропаганди серед українського народу в Росії, настрої, що — мовляв — не варта бороти ся проти Росії на те, щоб попасти під панування Польщі.

З усього того випливає конечність при новій організації Галичини знести її конституційно-правну й адміністративну одноцільність і зорганізувати її територію як два окремі коронні краї, утворені на історично-національних основах.

Пригляньмо ся ближше справі утворення українського коронного краю.

Відповідало би се історичній традиції, числячи ся з історичним фактом, що територія, про яку йде мова, займала в історії весь час окреме становище, була історичною індивідуальністю. Ми бачили, що вона входила найперше в склад

Київської держави; потім стала центром Галицько-Волинської держави; опісля, завойована Польщею, де аж до упадку польської держави почувала ся сама і вважала ся завойовниками підбитим, чужим організмом, творила в ній окрему область під назвою „Руського Воєводства“; в кінці при поділі Польщі дістала ся на основі історичних прав угорської корони під Австрію, де, що правда, поки-що злучили її під адміністраційним оглядом з польською територією, яку Австрія набула, одначе на основі інших правно-історичних титулів, так само при поділі Польщі, але та адміністраційна єдність уважала ся тільки тимчасовою і при дефінітивній організації мала уступити місце поділові на окремі провінції, переведеному з огляду на історично-національні окремішности й адміністраційні потреби, про що найліпше свідчать урядові проєкти поділу в 1847—1850 рр.

Утворенне українського коронного краю в Австрії, яке, як бачимо, не було би в австрійській історії державного будівництва ніякою новістю, тільки поворотом до традицій 1848-их років, відповідало би далі тенденціям історичного розвитку, який в протязі XIX. століття веде в Європі до визволення поневолених народів і творення політично самостійних національних організацій — чи то в формі національних держав, чи в формі автономних провінцій в державі національностей.

Так здійснили ся би в рамках даної можливости також змагання українського народу до

визволення з-під чужого панування й осягнення національної самостійности, що являється не тільки для нього потребою, бо лежить се також в інтересі Австрії, щоб український нарід став повноправним членом Габсбурської монархії народів.

Поборюючи українське домагання поділу Галичини, Поляки виступають перше всего в твердженні, що Галичина творить „історично-політичну одиницю“, в якій їх політичне становище опирається на їх „історичних правах“.

Ми вже, здається, досить ясно виказали, що Галичина зовсім не є „історично-політичною одиницею“, тільки новотвором, покликаним до життя аж в 1860-их роках виключно в польських інтересах, новотвором, який власне являється наругою над історично-національними основами і якого мало що більше ніж 50-літня історія найліпше виказала його нецарність.

Зрештою в життю галицько-польського громадянства знаходимо чи-мало доказів, що та „єдність краю“, яку Поляки так обороняють супроти українських змагань, їм самим не вигідна. Партійні відносини серед галицько-польського громадянства виказують, що польське партійне життя інакше укладається в Східній, а інакше в Західній Галичині. В Західній Галичині розвиваються передовсім отсі партійні групи: консерватисти (т. зв. краківської школи), демократи, людовці, соціально демократія, клерикали, отже

ґрупи, заступлені менше більше в кожній новочасній суспільности, яка живе в нормальних відносінах. Натомість в Східній Галичині розцвили передовсім Подоляки і всеполяки, ґрупи, яких передовсім характеризує боротьба проти визвольних змагань українського народу. Ріжні польські акції політичні, культурні, господарські ведуться так само окремими комітетами для Західної, а окремими для Східної Галичини. Також „Naczelny Komitet Narodowy“, заложений усіма польськими партіями на час війни, був поділений на західно-галицьку і східно-галицьку секцію, доки сеї останньої не здезорганізували її русофільські члени. Так само ухвалена сим Комітетом організація польських легіонів при австрійській армії мала обнімати два легіони: західно-галицький і східно-галицький, тільки останній мусів бути завдяки русофільським заходам Подоляків і всеполяків розвязаний. З усього того виходить, що навіть сама польська суспільність ділить ся на західно-галицьку і східно-галицьку, бо рами „єдности краю“ для неї невідгідні.

А вже найменше повинні Поляки покликати ся на „історичні права“. Бо хоч українська частина Галичини належала як завойований край до польської держави, одначе, коли завойованне дав завойовникови права, яких домагають ся для себе на українській землі Поляки, то польський нарід не має права нарікати на поневоленне державами, які поділили Польщу, і в імя справедливости домагати ся для себе національної свободи. А при

тім усім ті польські „історичні права“ в Східній Галичині, се вже тільки бувші права, які перестали існувати з хвилиною, як польську державу заступила на українській землі інша держава. австрійська.

Одначе найважнійше в сій справі те, що ті „історичні права“, якими Поляки хотять оправдати своє панування над українським народом, стоять в непримиримій суперечности з новочасним політичним розвитком. Ми бачимо, як державні організми, зложені в різних народів й оперті на поневоленю їх одним „державним народом“, або ровпадають ся, щоби зробити місце новочасним національним державам, або переміняють ся в своїм розвитку на новочасну державу національностей, у якій кождий нарід має забезпечену свободу розвитку.

Сеї новочасний політичний розвиток приніс і Полякам в Австрії повну національну свободу, яку після війни сподівають ся вони осягнути і для інших частий польської землі.

Невжеж тільки один український нарід мав би бути виїмком у користь Поляків і на віки оставати під польським пануванням?

Таким чином поділ Галичини на її складові національні часті звіс би тільки польські привілеї, суперечні з новочасним понятєм національної свободи. Натомість не нарушав би він національних прав польського народу, який користував ся би повнотою їх у польським короннім краю, утворенім в польської території Галичини.

В 1848-их роках поборювали Поляки українське домагання поділу Галичини також твердженням, що український нарід не творить окремої національності та що українська мова, се тільки народній діялект польської мови, нездібний до самостійного розвитку. Український національний розвиток завдав так основно брехню сьому польському твердженню, що Поляки вже від десятиліть не важать ся ним воювати.

В останніх роках до польського арсеналу проти поділу Галичини прибав новий аргумент, взятий з области демократичних політичних по-внять. Сей аргумент має заступати Полякам збанкрутовані „історичні права“, і воюють ним передовсім польські демократичні групи. Заявляють вони, що Східна Галичина не є український край, як сього хочеть ся українським політикам, тільки край національно-мішаний, польсько-український, наслідком чого національний поділ Галичини по-перше не можливий, бо між Східною і Західною Галичиною не дасть ся повести національної границі, а по-друге безцільний, бо й після поділу Галичини польський елемент був би заступлений в обох її частях і польсько-українська боротьба в Східній Галичині не зникла би.

Розгляньмо се твердження в світлі статистики. Східна Галичина (відділена від Західної на основі границі між округами висшого кравового суду — львівським і краківським) числить кругло $5\frac{1}{2}$ мільонів населеня, якого національний склад такий:

62⁰/₀ Українців, 25⁰/₀ Поляків, 12⁰/₀ Жидів, 1⁰/₀ Німців*).

Числячи ся з фактом, що в національно-мішаній державі, як Австрія, наслідком політичних і соціальних відносин нема властиво абсолютно „національно чистих“ територій, — треба ствердити, що число українського населеня в Східній Галичині зовсім вистарчає, щоби творити основу для поділу Галичини й утворення окремого українського коронного краю.

Особливо, що Українці являють ся в Східній Галичині елементом постійним, споконвіку осілим, отже автохтонним, — коли тимчасом Поляки й Жида є елементом напливовим, який аж в останній половині століття зріс, особливо по містах, у силу і значіння, завдяки польському пануванню, яке всіми способами переводило польонізацію Східної Галичини **).

*) Се обчисленя опирають ся на віроісповідній основі, а саме, що всі греко-католики — Українці, всі римо-католики — Поляки, що відповідає менше більше фактичним відносинам. Обчисленя на основі „розговорної мови“ не дає правдивого образу національних відносин, бо тут маса Українців і майже всі Жида записані за Поляків. Одначе й обчисленя на віроісповідній основі виходить на шкоду українського елемента, бо тут зачислені до Поляків усі римо-католики української народности, яких Поляки в дійсности ще не встигли при помочи польської організації рим.-кат. церкви спольшити. В дійсности число Українців у Східній Галичині доходить до 70⁰/₀, Поляки творять коло 16⁰/₀.

**) Звертаємо увагу, що в меморіялах „Головної Руської Ради“ в 1848 р. за поділом Галичини говорить ся ще

Да шиньський **) означив ролю польського елемента в Східній Галичині словами, що „всю польську культуру в Східній Галичині оплачують Українці“. А тепер та польська культура в Східній Галичині, що зросла коштом українського народу, мала би бути перешкодою до його визволення з-під польського панування?!

Нестійність сього польського аргументу показують також відносини в теперішнім „короннім краю Галичині“. Ціла Галичина, яку Поляки вважають під правно-державним оглядом за польський край, у яким вони мають політично панувати, числить кругло 8 мільонів мешканців, з того 460/0 Поляків, 420/0 Українців, 110/0 Жидів, 10/0 Німців. Отже по польським поняттям є се зовсім справедливо, щоби 460/0 Поляків, значить, національна меншість в краю, панували політично над більшістю краю, між тим над 420/0 Українців, які властиво що-до числа майже дорівнують Полякам, — наслідком чого також 62-процентова українська більшість в Східній Галичині являєть ся політичною меншістю, а 25-процентова польська меншість політичною більшістю.

Але по тим самим польським поняттям була би се велика, до неба вопіюща кривда, коли-б наслідком поділу Галичини 620/0 Українців, отже переважаюча національна більшість краю, здобула

про українське населення як про національну більшість цілого краю.

**) На в'їзді австрійської соціальної демократії в моравським Берні 1899 у.

би собі належні їй політичні права, а 250/0 Поляків заняли би таке політичне становище, яке їм належить ся, становище національної меншости.

З того всего бачимо, що й сей польський аргумент проти поділу Галичини позбавлений стійности.

Інші справи, звязані з утворенням українського коронного краю в Австрії через поділ Галичини, можемо тут тільки коротко порушити.

І так що-до краєвої конституції, можна її октроювати на основі загальних австрійських взірців. З окрема треба зазначити, що бажанню всіх українських партій і цілого народу відповідало би заведення загального, рівного, безпосередного і тайного виборчого права до краєвого сойму. Взірців для національної охорони польської меншости в українським краю, — така охорона їй очевидно належить ся, — можна знайти доволі в австрійських краєвих конституціях і проєктах конституцій.

Що українська мова „в школах, урядах і публичнім життю“ повинна мати всі ті права, які належать ся мові переважаючої національної більшости в краю, се таке самозрозуміле, що згадуємо про се тільки мимоходом.

Що-до територіяльних границь українського коронного краю, то при розграниченню Східної Галичини від Західної треба взяти під

увагу згадувану вже границю між львівським і краківським округом висшого краєвого суду, — очевидно з поправками, які покажуть ся потрібними.

При сїм треба також взяти на увагу справу прилучення української часті Буковини до українського коронного краю, що відповідало би змаганням українського народу до політичного з'єдинення.

В кінці розуміеть ся само собою, що на випадок відділення якої-небудь часті української території від Росії вона повинна стати частю українського коронного краю в Австрії, — хіба, щоб воєнні успіхи уможливили инше, ідеалови Вільної України більш відповідне полагодженнє української справи.

В німецькій мові вийшли:

1. Georg Ruczka — Die russischen Sozialisten und der gegenwärtige Krieg.
2. Georg Ruczka — Die französischen Sozialisten und der Krieg.

Дружують ся або готують ся до друєу:

1. Галичина й її національне значіне для України.
2. М. Лозинський — Утворене українського коронного краю в Австрії.
3. Х. Житловський — Соціалізм і національне питане.
4. М. Борисов — Соціалізм і проблема національної автономії.
5. Національна справа й Партія Соціалістів-Револуціонерів.
6. К. Кавтський — Національність й інтер-національність.
7. К. Кавтський — Національна держава імперіялістична держава й союз держав
8. Дмитро Сметанка — Соціалізм, завою-вницька політика, патріотизм і націоналізм.
9. Л. Василенко — Світова війна.
10. І. Сокира — Хай Европа козачіе!
11. Е. Бернштайн — Інтернаціонал робітничої кляси й європейська війна.

12. М. Драгоманів — Чудацькі думки про українську національну справу.
 13. М. Драгоманів — Листи на наддніпрянську Україну.
 14. М. Драгоманів — Про неволю віри.
 15. М. Драгоманів — Рай і поступ.
 16. Е. Пернерсторфер — Про новітній націоналізм.
 17. К. Ляйтнер — Імперіялізм московського народу.
 18. К. Реннер — Національна справа, імперіялізм і соціалізм.
 19. А. Бах — Цар — Голод, друге українське видання.
 20. Др. Осип Назарук — Що се є: суспільні класи, боротьба клас, буржуазія, пролетаріят, капіталізм і організація.
-

Вийшли з друку такі книжки:

1. М. Михайленко — Національне питання в Росії й війна.
2. М. Михайленко — Росія й Україна.
3. М. Залізник — Самостійна Україна — не-соціалістичне гасло?
4. М. Залізник — Українці, Росія й війна.
5. М. Михайленко — „Визвольні маніфести“ російського уряду в теперішній війні.
6. Ю. Ручка — Російські соціалісти й теперішня війна.
7. В. Лібкнехт — Чи Європа має скозачити?
8. С. Дікштайн — Хто з чого живе?
9. Ф. Волховський — Казка про салдатську душу.
10. Ф. Волховський — Казка про несправедного царя, друге українське видання.
11. Ф. Волховський — Як мужик став довжником у всіх.
12. М. Драгоманів — Віра і громадські справи, друге українське видання.
13. В. Швачка — Чому позичали віру.
14. В. Рюминський — Повстання селян в Англії.
15. М. Лозинський — Українська Галичина — окремий коронний край.

